

มูลเหตุของอันนัมสยามยุทธ

สงครามซึ่งเกิดขึ้นแต่ละครั้งนั้นมีสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น เกิดจากการแย่งตลาด การค้าขาย การแย่งแผ่นดินเพื่อครองอำนาจทางการเมืองซึ่งกันและกัน การเผยแพร ศาสนา ความอาฆาตแค้นเคือง ความต้องการแผ่อำนาจ การถูกเหยียดหย้าความเป็น กลาง หรือถูกชักจูงโดยอำนาจของมหาประเทศใกล้เคียงซึ่งมีสัญญาสัมพันธไมตรีช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีมูลเหตุหลายอย่างประจวบเหมาะกัน ก่อให้เกิดอันนัมสยามยุทธขึ้น ซึ่งจะกล่าวจำแนกเป็นเรื่อง ๆ ไป

มูลเหตุแรกซึ่งถือว่าสำคัญที่สุดของอันนัมสยามยุทธ คือ การแก่งแย่งอำนาจทาง การเมืองเหนือเขมรระหว่างไทยและญวน เขมรนั้นเป็นจุดสนใจของทั้งไทยและญวนมาเป็น เวลานาน ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ไทยให้ความอุปการะทั้งราชวงศ์ญวน และราชวงศ์เขมร ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญวนดำเนินด้วยดี ในปลายรัชกาลที่ 1 ตอรัชกาลที่ 2 นั้น ญวนมีอำนาจมากขึ้นเหมือนเดิม จึงเริ่มแผ่อำนาจมาทางตะวันตก และ ใต้เขมรอยู่ในอิทธิพล ไทยไม่สามารถชักชวนด้วยพระวงศ์ทางพม่าจึงรักษาไมตรีทางญวน ไว้ อย่างไรก็ตาม แมว่าเขมรจะหันไปฝักใฝ่ญวน และญวนสนับสนุนให้ทายเขมรเสมอ ดัง เช่นเมื่อครั้งสมเด็จพระอุทัยราชาเป็นอริกับไทยและหนีไปพึ่งญวน ไทยก็ยังคงถือว่าเขมร เป็นประเทศราช และหาโอกาสที่จะมีอำนาจดังเดิม และในที่สุดก็ประสบโอกาสนั้นในสมัย รัชกาลที่ 3 เมื่อญวนเกิดจลาจลขึ้นใน พ.ศ. 2376 ดังจะกล่าวรายละเอียดต่อไป

มูลเหตุประการที่สองที่ทำให้ไมตรีระหว่างไทยและญวนหมองหมาง คือ การที่ญวน คิดแผ่อำนาจเข้ามาทางลุ่มแม่น้ำโขง คือ ลาวอีกทางหนึ่งโดยหนุ่ยท่ายเวียงจันทร์ เมื่อเจ้า อุนวงศ์เวียงจันทร์กบฏต่อไทยใน พ.ศ. 2370 อันที่จริงตลอดรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโก-สินทร์ เจ้าอุนวงศ์โคได้ฝักใฝ่ไปมาอยู่กับกรุงเทพฯเสมอ จนได้เป็นผู้ที่สนิทสนมกับข้าราชการ

ทัณฑ์ใหญ่และเจ้านาย ตลอดจนจนถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ทอมามีสาเหตุหลายอย่างที่ทำให้เจาอนุวงศ์คิดขบถขึ้น คือ ในรัชกาลที่ 2 ได้เกิดเรื่องอายุสาเกียดโง้ง (หนวดโง้ง) ได้ชักชวนพวกราชเมืองสาละวัน เมืองคำทอง เมืองอัตบือ เป็นพรรคพวก แล้วยกเข้าตีเมืองจำปาศักดิ์ได้ เจาผู้ครองเมืองจำปาศักดิ์ (ชื่อหมาน้อย) ได้แสดงความอ่อนแอมาก จนไม่น่าไว้ใจให้ปกครองบ้านเมืองต่อไปอีก จึงเกิดมีปัญหาว่าจะให้ใครไปครองแทนจึงจะเป็นการสมควร ขณะเมื่อเกิดขบถนั้น เจาอนุวงศ์ได้ทูลอาสายกกองทัพมาช่วยปราบปรามพวกราชกบฏอย่างแข็งแรง ครั้นเมื่อเกิดปัญหาเรื่องหาผู้ครองจำปาศักดิ์ เจาอนุวงศ์จึงได้คิดวิ่งเต้นเข้าเฝ้ากรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ขอให้ทรงช่วยกราบบังคมทูล ขอให้เจาราชบุตรโย (หรือโย) บุตรของเจาอนุวงศ์คนที่เป็นผู้ไปปราบและจับตัวอายุสาเกียดโง้งได้นั้น ให้ได้ครองเมืองจำปาศักดิ์ และเจาอนุวงศ์รับว่าจะช่วยดูแลให้หัวเมืองทางแถบนี้มีความสงบราบคาบให้จงได้ ความจริงการที่จะรักษาแคว้นจำปาศักดิ์ให้สงบราบคายนั้น ไม่ใช่เป็นข้อสำคัญอย่างเดียว ที่แท้ตั้งแต่นั้นได้เริ่มแผ่อิทธิพลเข้ามาในเขมรในสมัยรัชกาลที่ 2 นั้น ย่อมเป็นข้อที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นวิตกอยู่มาก จึงเกรงกันว่าถ้าไม่รักษาเมืองนครจำปาศักดิ์ให้มั่นคงจริง ๆ แล้ว ญวนอาจขยายอิทธิพลเข้ามาทางนี้อีก เลยจะเข้าครอบครองแคว้นจำปาศักดิ์เสียด้วย แต่ความเห็นมีแตกต่างกันอยู่ในข้อที่จะจัดการรักษาอย่างไร เพราะแคว้นจำปาศักดิ์อยู่ทางไกลมาก ฉะนั้น กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์จึงเห็นว่าให้พวกเวียงจันทน์รับปกครองจะสะดวกดี เพราะติดต่อกันโดยทางแม่น้ำโขงได้เร็ว แต่เจ้านายบางพระองค์ เช่น เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี (1) ทรงเห็นว่ายังไม่ควรไว้วางใจให้พวกศรีสัตนาคนหุตมีอำนาจมากขึ้น เพราะเพิ่งเข้ามาขึ้นแก่ประเทศไทยไม่นานนัก ถ้ามีอำนาจทั้งในตอนเหนือและตอนตะวันออกของประเทศไทยภาคนี้ด้วยแล้ว อาจก่อการกำเริบขึ้นก็ได้ ควรให้เมืองนครราชสีมาดูแลดีกว่า อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าให้อุปราชโยไปครองเมืองจำปาศักดิ์ ครั้นเสด็จขึ้นแล้ว เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีจึงรับสั่งขึ้นดั่ง ๆ ทอหน้าขาราชการผู้ใหญ่และเจ้านายหลายพระองค์ว่า

(1) โอรสสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุภดารักษ์ พระเชษฐภคินีในรัชกาลที่ 1 เป็นคน-
 สกฤตมนตรีภูด ๗ อยู่ชยา ในรัชกาลที่ 2 ได้ทรงกำกับกรมวังและกรมมหาดไทย

ขอยากรู้กันว่าใครเป็นผู้จัดแจงเพ็ดทูลให้เจ้าราชบุตรเวียงจันทร์ไปครองจำปาศักดิ์ แต่เพียงมีอำนาจข้างฝ่ายเหนือก็พออยู่แล้ว ยังจะเพิ่มเติม ใหญ่ไปมีอำนาจโอบลงมาข้างฝ่ายตะวันออกอีก ต่อไปจะได้ความเคืองครอนใจด้วยเรื่องนี้¹ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงไต่ถามที่รับสั่งนี้ แต่ทรงนิ่งเฉยเสีย เพราะทรงไว้วางใจในความภักดีของเจ้านุวงศ์มาก จึงทรงจัดการกราบบังคมทูลขอให้ตามที่เจ้านุวงศ์ต้องการ ฉะนั้น เมื่อเจ้านุวงศ์ต้องการขบถขึ้น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีทรงคาดการณ์ล่วงหน้าไว้ จึงเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโหม่นสเป็นอันมาก และการที่เจ้านุวงศ์มีอำนาจทั้งในแคว้นศรีสัตนาคนหุตและจำปาศักดิ์ ย่อมทำให้เจ้านุวงศ์มั่นใจในการที่ตนจะปลิดตัวออกจากใต้อำนาจกรุงเทพฯ สำเร็จ อันนี้จึงเป็นสาเหตุแห่งการกบฏของอนุช่อที่หนึ่ง

สาเหตุข้อที่สอง คือ เจ้านุวงศ์ยอมรับเหตุการณ์ระหว่างญวนกับไทยและเขมรที่เจ้านุวงศ์คงจะรู้ว่าประเทศไทยต้องระงับการรุกรานจากพม่าอยู่เสมอ จึงไม่ยากให้มีเรื่องยุ่งยากทางแดนตะวันออก ฉะนั้น เมื่อญวนเข้ามาดำเนินโยบายนานาประการ เพื่อที่จะขยายอิทธิพลของญวนในเขมร จนในสุดท้ายเขมรก็เลยตกอยู่ในอำนาจญวนในตอนปลายรัชกาลที่ 2 ข้อนี้ยอมทำให้เจ้านุวงศ์หวังว่าจะอาศัยอิทธิพลของญวนเป็นกำลังต่อต้านกับไทยได้ ฉะนั้น จึงเริ่มคิดการกบฏและพยายามฝึกไปกับญวนมากขึ้น ฝ่ายญวนก็เลยได้รับคำสั่งชวนจากพม่าให้เป็นไมตรีกัน เพื่อรุกรานไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 แล้ว ปรากฏตามจดหมายเหตุของทูตพม่า ซึ่งส่งไปแจ้งราชการเมืองกับญวนเมื่อ พ.ศ. 2366 วาราชทูตได้นำใบบอกให้พม่าไมตรีกับพม่า แม้ว่าทั้งสองอาณาจักรนี้อยู่ห่างไกล แต่ยอดแม่น้ำโขงอยู่ในแดนพม่า ถ้าคิดอ่านเป็นไมตรีกับเวียงจันทร์ซึ่งขณะนี้ติดต่อกับไทยแล้ว พม่ากับญวนก็จะค้าขายติดต่อถึงกันได้ ความข้อนี้อาจเห็นขอบข่าย จึงปรากฏตามอักษรสาส์นซึ่งผู้สำเร็จราชการอินเดียซึ่งถึงกรุงเทพฯ ไปถึงพระเจ้าเวียงจันทน์นามมิ่งม่าง ไต่ถามพระนามว่าเป็นใหญ่แก่ประเทศ

¹ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2 (กรุงเทพฯ : ศรุสภา, 2504), หน้า 271-3.

กัมพูชาและประเทศลาว⁽¹⁾ ที่อังกฤษเรียกเช่นนี้ คงได้แบบมาจากญวน ญวนเมื่อได้กัมพูชาแล้วก็คงคิดรวบรัดเอาลาวหมายถึงเวียงจันทร์ด้วยทีเดียว⁽²⁾ อย่างไรก็ตาม เท้าที่ปรากฏในพงศาวดารญวนไม่ยอมเข้ากับพม่า กลับแจ้งขอความมาให้ไทยทราบ

สาเหตุข้อที่สามนั้น น่าจะเกิดขึ้นเมื่อเจาอนุวงศ์โตตั้งใจแล้วว่า จะก่อการกบฏต่อไทย จึงคิดอานหาหนทางรวบรวมกำลังรีพลีให้โตมาก และคิดตัดกำลังทางกรุงเทพฯด้วย ดังนั้น เมื่อเจาอนุวงศ์ลงมาถวายพระเพลิงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยใน พ.ศ. 2368 ตามประเพณีที่เจ้าประเทศราชจะต้องทำเพื่อแสดงความภักดี เจาอนุวงศ์จึงอาศัยความสนิทชิดชอบที่เคยมีมากับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลบขอแบ่งชาวเวียงจันทร์ที่ไทยได้เคยกวาดต้อนเอาลงมาไว้ที่สระบุรี เมื่อคราวไทยไปตีเวียงจันทร์ เมื่อครั้งสมัยกรุงธนบุรีนั้นเอากลับไปเวียงจันทร์ แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่าพวกครัวเหล่านี้มาตั้งทำมาหากินอยู่เป็นหลักแหล่งในหัวเมืองขึ้นในมณฑลมานานแล้ว ถ้าจะไต่หอยฟไปก็จะเดือดร้อนระส่ำระสาย ฉะนั้น จึงไม่พระราชทานอนุญาตให้ไปตามประสงค์ ซึ่งนับว่าเป็นเหตุให้เจาอนุวงศ์ได้รับความอับยศอดสู่มาก

นอกจากที่กล่าวกันว่า มีสาเหตุข้อที่สี่ ซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ก็คงเป็นเหตุที่ทำให้เจาอนุวงศ์คิดตกลงใจคิดขบถได้ คือ ปรากฏว่าในระหว่างที่มาอยู่ในกรุงเทพฯนั้น เจาอนุวงศ์เห็นละครผู้หญิงซึ่งเป็นที่พอใจเจาอนุวงศ์มาก ใครจะใดครุละครไปสอนชาวศรีสัตนาคนหุตในเชิงนาฏศาสตร์แบบกรุงเทพฯบ้าง แต่ก็ไม่พระราชทานให้ไป เจาอนุวงศ์ขุ่นแค้นมาก ครั้นต่อมาใน พ.ศ. 2369 มีข่าวเลื่องลือขึ้นไปเวียงจันทร์ว่า ไทยเกิดวิวาทกันขึ้นกับอังกฤษ

(1) ข้อความนี้มีในทางจดหมายเหตุของจอห์น ครอบเฟิด ผู้เคยเป็นราชทูตเข้ามาเมืองไทยในรัชกาลที่ 2

(2) ด้วยเหตุนี้ฝรั่งเศสจึงมาอ้างภายหลังว่า หลวงพระบางและเวียงจันทร์เป็นของญวนเพื่อจะแบ่งไปจากไทย

อังกฤษจะยกทัพเรือเข้ามาตีกรุงเทพฯ เจาอนุวงศ์เคยรู้เรื่องอยู่แล้วว่า เมื่อครั้งรัชกาลที่ 2 อังกฤษส่งจอห์น ครอบเฟ็ด เข้ามาขอทำสัญญา แต่มาเกิดมีการเข้าใจผิดกันต่าง ๆ นา ๆ จนไม่ได้ทำสัญญากัน ต่อมาเมื่อเฮนรี เบอร์นี เข้ามาขอทำสัญญากับไทยใน พ.ศ. 2368 ในขั้นแรกไทยไม่ยอมทำสัญญาด้วย ต้องโต้ตอบกันอยู่นาน ในที่สุดได้ทำสัญญากัน แต่สัญญานั้นมีข้อความบางข้อที่อังกฤษไม่อยากจะรับรอง แต่เวลานั้นต้องการให้ไทยช่วยรบพม่า จึงผ่อนผันให้มากเกินไปกว่าที่อังกฤษสามารถจะรับรองได้ แม้จะลงนามในสัญญากัน อังกฤษก็ยังต้องการแก้ไข จึงไคสงเซอร์ เจมส์ บรูด เข้ามาขอทำสัญญาใหม่เมื่อ พ.ศ. 2393 เมื่อเจาอนุวงศ์เห็นว่าการทำงานสัญญากับอังกฤษไม่เป็นผล จึงเชื่อมั่นเอาไว้ในไม่ช้าไทยคงจะตอกรบกับอังกฤษ ฉะนั้น เจาอนุวงศ์จึงเห็นเป็นโอกาสที่จะตั้งตัวเป็นอิสระโดยอาศัยญวนและบางที่ญวนจะให้หายช่วยตามที่เคยทำกับเขมรมาแล้ว ฉะนั้น ใน พ.ศ. 2370 เจาอนุวงศ์จึงก่อการกบฏขึ้นอย่างเปิดเผย

ในขั้นแรกเจาอนุวงศ์ยกทัพ 3 ทัพเข้าตีไทยทางภาคอีสาน ทัพหนึ่งนั้นเจ้าโยผู้ครองนครจำปาศักดิ์จะเข้าตีเมืองอุบล ทัพที่สองเจ้าบุราชทิศสะ อนุชาเจาอนุวงศ์จะเข้ายึดเมืองร้อยเอ็ด ส่วนเจาอนุวงศ์จะนำทัพใหญ่บุกเข้าเมืองโคราชซึ่งเป็นหัวเมืองชั้นหนึ่งของไทยทางคานอีสาน แผนการรบขั้นแรกนี้ ก็คือเข้ายึดเมืองไทยคานอีสานทั้งหมด เพื่อเป็นการตัดทอนบรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ลง พร้อมกับกวาดต้อนผู้คนไป เมื่อยึดได้แนวหลังเช่นนี้แล้วก็จะใช้เมืองโคราชเป็นศูนย์กลางส่งกำลังและศูนย์บัญชาการในการมุ่งเข้าสู่อุรุกกรุงเทพฯ

ในสองสามเดือนแรก ทัพของเวียงจันทร์ได้ชัยชนะอย่างง่ายดายเนื่องจากไทยยังไม่รู้ตัว ประกอบกับทหารของเจาอนุวงศ์ได้กระจายข่าวว่าอังกฤษจะเข้าโจมตีกรุงเทพฯ ทัพหน้าของกองทัพใหญ่จึงเข้าเมืองโคราชได้โดยอ้างว่าเวียงจันทร์ถูกเรียกไปช่วยทางเมืองหลวงรบกับอังกฤษ และต่อมาได้เข้าถึงเมืองสระบุรีซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เพียงคืนทัพชั่ว 3 วัน เท่านั้น ครั้งนี้อ้างว่าอังกฤษและญวนกำลังจะยึดเมืองหลวงได้แล้ว ขอให้พวกลาวที่อาศัยอยู่ในเมืองสระบุรีอพยพกลับไปอยู่นครเวียงจันทร์ ส่วนกองทัพเจ้าบุราชทิศสะเมื่อประหารเจ้าเมืองกาฬสินธุ์ไม่ยอมรวมมือกับลาวแล้ว ได้เข้ากวาดต้อนเอาผู้คนจากเมือง

ร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ และขอนแก่น ท้าเจ้านครจำปาศักดิ์ก็กวาดต้อนผู้คนทางเมืองอุบลราชธานี ศรีสะเกษ เกษขอม เขมรราชู ยะโสธร เช่นกัน

การที่เมืองโคราชถูกยึดได้โดยง่าย เพราะเจ้าพระยานครราชสีมาและพระยาปลัดไปราชการนอกเมือง เหลือแต่ภรรยาพระยาปลัด เมื่อความทราบถึงเจ้าพระยานครราชสีมาและพระยาปลัด ได้ปรึกษากันให้พระยาปลัดกลับเข้าเมืองทูลว่าเจ้าพระยานครราชสีมาหนีไปเขมร แต่พระยาปลัดเป็นห่วงครอบครัวขอสามีภักดีต่อเจ้านองศ์ติดตามไปราชการที่เวียงจันทร์ เจ้านองศ์สำคัญผิดจึงมอบความไว้วางใจให้พระยาปลัดควบคุมครอบครัวที่เจ้านองศ์กวาดต้อนไว้เดินทางไปเวียงจันทร์ ทหารไม่ว่าพระยาปลัดกับภรรยาคุณหญิงโม ได้คบคิดกันทำลายล้างกองทัพลาว โดยได้รับความร่วมมืออย่างพร้อมเพรียงของบรรดาผู้หญิงและชาวเมืองอีกมาก จนทัพหน้าของเจ้านองศ์ถอยล่าไป วีรกรรมครั้งนี้ ได้รับความยกย่องสรรเสริญมาก โดยเฉพาะคุณหญิงโมซึ่งได้แสดงความกล้าหาญรักประเทศชาติ คุณงามความดีของท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้า ฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นท้าวสุนารี เป็นบำเหน็จความชอบหลังจากปราบกบฏครั้งนี้สิ้นสุดลง

ฝ่ายไทยทางกรุงเทพฯรู้ถึงการกบฏต่อเมื่อโคราชและสระบุรีถูกยึดแล้ว จึงได้วางแผนป้องกันขึ้นอย่างรีบด่วน โดยแบ่งเป็นทัพใหญ่ 2 กองทัพ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสด็จ ทรงเป็นแม่ทัพจะเข้าตีเมืองเวียงจันทร์ ทัพที่สองพระยาราชสุภาวดี (สิงห์) เป็นแม่ทัพเข้าปราบปรามพวกกบฏคานตะวันออกเฉียงและเข้ายึดจำปาศักดิ์ กองทัพไทยตีดินแดนที่เสียไปกลับคืนมาได้หมดหลังจากที่ทัพเวียงจันทร์ยึดได้ไม่นานเท่าใดนัก เพราะเจ้านองศ์ดำเนินนโยบายผิดพลาดที่เมื่อมีชัยชนะแล้วไม่ติดตามรุกต่อไป มัวแต่เสียเวลาในการกวาดต้อนผู้คนไปที่เวียงจันทร์ ดังนั้น เมื่อเจ้านองศ์ทำการไม่สำเร็จจึงหนีไปพึ่งญวนอยู่ที่เมืองลำน่าน (คือเมืองแกอานในเมืองญวน) ไทยยึดได้เวียงจันทร์กลับคืนมา รัชกาลที่ 3 มีพระราชประสงค์ให้ทำลายเมืองเวียงจันทร์เสียเพื่อป้องกันมิให้กบฏกบฏขึ้นได้อีก และตั้งใจให้เป็นตัวอย่างแก่เมืองลาวอื่น ๆ ด้วย แต่ทัพไทยไม่อาจอยู่ในลาวเนื่องจากขาดเสบียงอาหารและเกิดโรคระบาดขึ้น จึงได้ยกทัพกลับ ให้พระยาราชสุภาวดี (สิงห์) ซึ่งโปรด ฯ ให้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาราชสุภาวดี ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ แต่เจ้าพระยาราช-

สุภาวดีเห็นว่าไม่จำเป็นต้องทำลายเมืองเวียงจันทร์ เพราะผู้คนเหลือเบาบาง ทั้งยังเช็ด
 ขยาคีต้องรบแพ้อยู่แล้ว จึงจัดการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้วก็กลับกรุงเทพฯ โดยมอบให้
 ท้าวเพี้ยทางเวียงจันทร์อยู่รักษาเมือง ปราบฏวาทรัชกาลที่ 3 ไม่ทรงเห็นด้วย ในการที่เจ้า
 พระยาราชสุภาวดีไปคิดตั้งเมืองขึ้นอีก จึงไม่ทรงตั้งเป็นสมุหนายก ให้เป็นแต่ว่าที่อยู่ก่อน
 และให้รีบกลับขึ้นไปทำลายเมืองเวียงจันทร์ให้สิ้นเชิง เจ้าพระยาราชสุภาวดีที่สมุหนายก
 ออกไปจัดการกับทางเวียงจันทร์ ให้พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองลวงหน้าไปที่ตำบล
 พันพร้าวคอน ส่วนทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดีตั้งรักษาการอยู่ที่ตำบลหนองบัวลำภู

ใน พ.ศ. 2371 พระเจ้ามินมังกาเนนนโยบายใหม่ ด้วยการโปรดให้ชาหลวง
 ญวนพาเจ้าอนุวงศ์และราชวงศ์กลับมาเวียงจันทร์ โดยญวนกล่าวในทำนองให้ท้ายเจ้าอนุ-
 วงศ์ว่า

...อนุทำความผิดแล้วหนีไปหาญวน ญวนเหมือนมารดา กรุงเทพมหานคร
 เหมือนบิดา บิดาโกรธบุตรแล้วมารดาต้องพามาขอโทษ เมื่อท่านแม่ทัพมาถึงแล้ว
 อนุและราชวงศ์จะมาหาท่านแม่ทัพให้พาลงไปกรุงเทพฯ แล้วพระเจ้าเวียงตนามได้
 มีพระราชสาสน์ไปพระราชทานอภัยโทษให้อนุแล้วส่งไปทางเรือ อนุเคยขึ้นแก่กรุง
 ไทยอย่างไร ญวนก็ไม่ขัดขวาง ญวนต้องเอาเป็นธุระด้วย เมื่อเวียงจันทร์เคย
 ไปจ้มนก่องสามปีครั้งหนึ่ง...

การที่ญวนมาพูดเช่นนี้ก็แสดงให้เห็นชัดอยู่แล้วว่าจะเข้ามาหนุนท้ายเวียงจันทร์ให้เกือกรักกับ
 ไทย เหมือนเคยทำกับเขมรมาแล้วนั่นอีก แล้วก็ได้อ้างเอวว่าเวียงจันทร์เคยขึ้นกับญวน
 แล้ว ก็เข้ามาครอบงำเอาที่ละน้อยจนหลุดมือไทยไป แต่ผิดกันอยู่ที่ไทยไม่จำเป็นต้องระวัง
 ทางพม่าเหมือนแต่ก่อน เพราะพม่ากำลังถูกอังกฤษรุกรานอย่างหนักจนหย่อนกำลังลงไปมาก
 ฉะนั้น ในต่อมาเมื่อไทยได้โอกาสเหมาะจึงคิดแก้มือญวนโดยยกทัพไปตีหัวเมืองญวนทันที

¹ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 เล่ม 1
 (กรุงเทพฯ : ศรุตสภา, 2504) หน้า 80 - 81.

อย่างไรก็ตาม เจาอววงศ์หายอมสงบไม่ โดยยกคนเข้าโจมตีทัพไทยซึ่งรักษาการ
 อยู่ที่ค่ายพันพร้าวแตก ข้าหลวงภูวนที่มาส่งเห็นเจาอววงศ์ทำการรุนแรงเกินไป เห็นว่า
 การจะไม่เป็นไปตามนโยบายของพระเจ้าเวียตนามเสียแล้ว จึงรีบไปเมืองลาน่า (แกอาน)
 เพื่อกลับไปกราบทูลเหตุการณ์แก่พระเจ้าเวียตนามที่กรุงเว้ พระเจ้ามินม่างทรงคิดแก้ไขให้
 เป็นตามนโยบายของพระองค์ โดยให้ขุนนางภูวนซึ่งอายุโดยสูง เลकिनยุต ถือนั่งสี่มามาหา
 แมทัพไทย ในหนังสือนั้นจะมีความวาทะไรหาปรากฏไม่ แต่ทางฝ่ายไทยโคฆาภูวนควย
 เคื่องภูวนที่ให้หายพวกเวียงจันท์ จนพวกเหล่านี้คิดหักหลังไทย การที่ไทยทำไมงดงาม
 เช่นนี้ แม้จะไม่เป็นนโยบายที่ดี แต่ก็น่าเห็นใจที่ภูวนทำแกไทยให้แค้นก่อนไทยจึงตอบบ้าง
 อนึ่ง ได้ความจากพงศาวดารภูวนว่า ภูวนโคให้พอเหาเคี้ยกคุมกองทัพนิกำลัง 10,000 คน
 มาช่วยเจาอววงศ์รบไทย แต่กองทัพมาถึงเมืองลาน่าก็โคทรบขาวว่า เจาพระยาราชสุ-
 ภาวดีที่เวียงจันท์โคเสียแล้ว ภูวนจึงเลิกทัพมิโดยกเข้ามาที่เวียงจันท์

ฝ่ายเจาอนุให้เจาราชวงศ์ติดตามทัพเจาพระยาราชสุภาวดี โคปะทะกันที่บานบก-
 หวานไกลเมืองอุดรธานี ทัพลาวแตกพ่ายไป เจาอววงศ์โคทรบขาวดังนั้นไม่คิดสู้ต่อไป จึง
 หนีหลบซ่อนไปทางเมืองพวน ในที่สุดเจาอนุเมืองพวนช่วยไทยสืบจับตัวเจาอววงศ์และ
 ครอบครัวโค ลงมาถวายที่กรุงเทพฯ การที่เจาอนุเมืองพวนช่วยไทยจับเจาอนุโคเช่นนี้
 ทำให้นโยบายของพระเจ้าเวียตนามมินม่างเสียไปหมด จึงกริ้วเจาอนุมาก ภายหลังให้
 ขุนนางมาล่อเอาตัวไปที่เมืองเว้ แล้วพาลหาเหตุมาเสีย⁽¹⁾ ต่อมาได้มีพระราชสารถวาย

(1) พงศาวดารภูวนเล่าว่า ข้าหลวงภูวนที่ขึ้นมากำกับเมืองเชียงขวาง เห็นว่าเจ้า
 อนุเมืองพวนช่วยไทยจับพอลตาของตนไปก็โกรธมิไบบ้องไปยังกรุงเว้ พระเจ้าเวียตนาม
 (พงศาวดารภูวนเข้าใจผิดไปว่าเป็นพระเจ้าตือดิก ที่จริงเป็นพระเจ้ามินม่าง) จึงส่งองคตก
 มาจับตัวเจาอนุ แต่เจาอนุเที่ยวหลบเสียจับไม่ได้ องคตกเที่ยวตามจับอยู่หลายเดือนไม่ได้
 ตัวจึงต้องกลับไปทูลพระเจ้าเวียตนาม ๆ ก็กริ้วรับสั่งว่า ถ้าใครจับได้จะประทานรางวัลให้สม
 แก่ความชอบ ขุนนางคนหนึ่งเป็นตำแหน่งชงเจตุลอาสา แล้วเอาจิวโรงใหญ่ไปแสดงที่เมือง -

รัชกาลที่ 3 อีก ในพระราชสาสน์นั้นมีใจความสำคัญอยู่ 3 ข้อ คือ 1. เมืองเวียงจันทร์ เคยขึ้นแก่ทั้งสองพระนคร ไม่ควรจะให้สาปสูญเสีย ขอให้ตั้งขึ้นใหม่ 2. ฟ่องว่าชัชชมกิม กับหลวงนรายกกองทัพเข้าเป็นสรวายในเมืองญูคือ ซึ่งเป็นเมืองในเขตแดนของญวน 3. ทุง วิชัยมาพวกญวนที่มาส่งหนังสือโดยดี ฉะนั้น ขอให้ส่งคนทั้งสามไปให้ญวนไต่สวน การที่ญวน บังอาจเรียกตัวขุนนางไทยไปไต่สวนนั้น คุณเป็นการดูหมิ่นไทยมาก แต่เวลานั้นญวนถือตัวว่ามีอำนาจ ทั้งไทยก็เคยหย่อนขอโทษมาก่อนหลายครั้งในเรื่องเกี่ยวกับเมืองเขมร ญวนจึงขูเอา ความจริงนโยบายของไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ไม่สู้เฉียบแหลมนัก คุณญวนไม่ได้ หากแต่สภาพการเมืองอำนาจให้ไทยจึงได้เปรียบแก่ญวน

เมื่อไทยให้เจ้าพระยาพระคลังมีหนังสือตอบไปถึงองค์เลโอไป ใจความว่า เรื่องจะตั้งเมืองเวียงจันทร์นั้นเห็นจะช่าอยู่ ส่วนเรื่องขุนนางที่ญวนขอตัวนั้น จะต้องไต่สวนคุณก่อน เพราะชื่อขุนนางไทยไม่มีเช่นนั้น (ญวนเรียกพระยาณรงค์วิชัยว่าทุงวิชัย) และเวลานั้นกองทัพยังไม่กลับมายังไต่สวนไม่ได้ ต่อมาญวนมีพระราชสาสน์มาขอตัวคุณอีก คราวนี้ถึงลำเลิกว่า พมามาชวนรบไทย จะแบ่งพระราชอาณาจักรไทยให้ญวนครึ่งหนึ่ง ญวนก็ไม่ช่วย เรือไทยถูกพายุไปติดเมืองญวนก็ไต่ช่วยไว้ เขมรป่าดงที่หนีไปพึ่งก็ไต่ช่วยเหลือให้กลับไปบ้านเมือง และยังถามว่าประเทศไทยจะใคร่ได้เวียงจันทร์ไว้แต่ฝ่ายเดียวหรือจึงไม่บอกไปว่าจะตั้ง ใครจะได้ตั้งด้วยกัน การที่ญวนพูดเช่นนั้น แสดงให้เห็นแล้วว่าอาจตนเป็นเจ้าของเวียงจันทร์ด้วย ฉะนั้น ในต่อมาไทยจึงต้องคิดรบ แต่ในขณะที่รบหนังสือนั้น ไทยยังอยากจะรักษาทางไมตรีไว้ก่อน จึงมีพระราชสาสน์บอกไปว่า ญวนนำอนุมาพุลอลวงแล้วมาไทยตาย ไทยจึงเกิดรบกัน และในขณะที่รบกันนั้น ขุนนางญวนก็เข้ามาส่งหนังสือ ไทยจึงเข้าใจ

พวน พวกไทยไม่เคยสู้จักพากันไปคู องจันพอเหงื่อของเจ็กจัดการเลี้ยงดูให้ของกำนัลแก่พวกที่ไปคูเพื่อเอาใจ จนคนทั้งปวงพากันนิยมรักใคร่ขุนนางญวนคนนั้นมาก เจ้าน้อยก็ลอบมาคูจิวควย ชงเจ็กพยายามรับรองดีจนเจ้าน้อยไว้อใจ แต่พอวันหนึ่งชงเจ็กนี้คิดกับพวกบริวารของตนไว้ว่าถ้าไต่ยินเสียงสัญญาณให้ตรง เขาจับเจ้าน้อยกับครอบครัวไว้ สกรงส่งไปกรุงเว พอถึงกำหนดเวลาเลี้ยงกินกันเพลิน ชงเจ็กเฝ้ากลางยาแดงเคาะกับกระโถนตั้งขึ้น พวกญวนก็กลุ่มรวมเข้าจับเจ้าน้อยไป สกรงส่งไปถวายพระเจ้าเวียตนาม ๆ ก็ให้ฆ่าเสีย

เสียว่ามาลอลวงอีกจึงเกิดฆ่าฟันกันขึ้น เหตุก็เพราะเจาอนุวงศ์คนเดียว แต่ไทยตายกว่า 200 คน ญวนตายและไทยลาวตาย 50 คนเท่านั้น ส่วนเรื่องที่ฟ้องว่า หลวงนรารณรงค์ หลวงจงใจยุทธ เข้าไปในเขตแดนนั้น ก็เพราะเมืองพองขึ้นชุนชันธ์ เมืองชุมพรขึ้นจำปาศักดิ์ แต่เจาอนุวงศ์มาขอเอาไปขึ้นเวียงจันทร์ เมื่อเกิดรบขึ้นนายทัพทั้ง 2 นั้น จึงเข้าตามพวก กบฏ และจัดการรับครัวที่แตกฉานไป เพราะเห็นว่าเป็นแดนไทย ถ้าเป็นของญวนแล้ว ข้าราชการเหล่านี้ก็ยอมไม่บุกรุกเข้าไป

การโต้ตอบกันนี้เห็นได้ว่า ญวนคิดรุกรานทางเวียงจันทร์ และทางจำปาศักดิ์ แต่ไทยยังไม่ได้โอกาส ก็พยายามรักษาไมตรีไว้ก่อนเพราะไม่ยากก่อเรื่อง แต่แท้ที่จริงไทยไม่หวาดใจในการที่จะเกิดสงครามกับญวนแล้ว คอยไม่ต้องพะวงกับศึกด้านพม่าดังเช่นรัชกาลก่อน ๆ ฉะนั้น พอทางญวนเกิดจลาจลขึ้น ไทยจึงฉวยโอกาสรุกรานญวนบ้าง

มูลเหตุประการที่สามซึ่งก่อให้เกิดอันนัมสยามยุทธ คือ การจลาจลในญวน ซึ่งทำให้ไทยเห็นเป็นโอกาสไปรุกรานญวน การจลาจลนี้เกิดขึ้นเมื่อองค์ท่านผู้สำเร็จราชการใช้-
อนถึงแก่กรรม พระเจ้านางตีพระทัยเมื่อทราบความนี้ เพราะทรงเกลียดชังองค์ท่าน
มานานแล้ว แต่ไม่กล้าทำสิ่งใด เพราะเกรงใจว่าเป็นพระอาจารย์และเป็นผู้ที่พระราชบิดา
ทรงฝากฝังพระองค์ให้ท่านเป็นผู้ดูแล แต่ครั้งองค์ท่านถึงแก่กรรมแล้ว โปรดให้ขุนนาง
ผู้ใหญ่ (หลุกโบ) ปรีक्षाโฆษาความดีและความชอบขององค์ท่านข้างไหนจะมากกว่ากัน
พวกขุนนางถวายคำปรึกษาว่า องค์ท่านมีความชอบมาในแผ่นดินก็มาก แต่มีความผิดเป็นข้อ
สำคัญถึง 3 ประการ คือ 1. เมื่อวันกงลี้ซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ถูกกล่าวหาว่าเอาเสบียงออก
ขายไปนอกประเทศ ก็มีข้อความอื่น ๆ อีกหลายประการนั้น ครั้นพระองค์มีรับสั่งให้ส่งตัว
ไปกรุงเว้ พระองค์จะทรงปรีक्षाโฆษาเอง แต่องค์ท่านซึ่งรับสั่งเสียหาส่งไปไม่ กลับให้
เอาตัววันกงลี้ไปฆ่าเสียเอง 2. เมื่อปราบพวกขบถทางทิศเหนือได้แล้ว จับข้าศึกได้ไม่ลง
โฆษา กลับเอามาข่มเลี้ยงให้เป็นนายทหาร 3. องค์ท่านบั้งอาจเตรียมกำลังทัพจะยกไปที่
กรุงศรีอยุธยา (หมายถึงประเทศไทย) ซึ่งการนี้เป็นการทำลายล้างคุณของท่านผู้มีคุณต่อ
พระราชบิดาของพระองค์ ความผิดทั้ง 3 ข้อนี้ลบล้างความชอบได้ จึงควรให้ลงพระราช-
อาชญา เขียนศพเสีย 100 ที แล้วจึงให้ฝังศพไว้ตามธรรมเนียม ส่วนพวกอริราชศัตรูเก่า

ซึ่งองค์ตากุนปิดบังไว้ แล้วเอามายกย่องให้เป็นนายทหารนั้น ใ้เอาไปประหารชีวิตเสีย เมื่อพระเจ้านิแมงไค่ทรงฟังคำปรึกษาโทษนี้แล้ว จึงโปรดให้ชาหลวงออกไปจัดการตามคำปรึกษาโทษทุกประการ แต่ครั้งพวกที่จงรักภักดีของตากุนเห็นพระเจ้านิแมงทรงส่งชาหลวงมาทำการประจานแก่ศพผู้มีพระคุณแก่ตน ก็พากันโกรธแค้น ยิ่งพวกที่ถูกปรึกษาโทษให้ประหารชีวิตเสียด้วยแล้ว ยิ่งซุนแคนเป็นที่สุด ประจวบกับในเวลานั้นทหารที่ไค่เกณฑ์มาไว้สำหรับจะตีเมืองไทยก็ยังคงอยู่ในบังคับบัญชา จึงพร้อมใจกันก่อการกบฏขึ้น ยกเอาเลวันโคย⁽¹⁾ Le Van Khoi ขึ้นเป็นหัวหน้า แต่เป็นคราวเคราะห์ที่พวกก่อการเหล่านี้ไค่อาจว่าจะเอาพระเจ้านิแมงผู้มีพระทัยโหดร้ายออกจากราชสมบัติ เพื่อจะเอาราชบัลลังก์ของพระเจ้ายาลอง (คือ โอรสของเจ้าชายคัญ) ขึ้นเป็นกษัตริย์แทน แต่เจ้าองคั้นอยู่ที่เมืองเว้ ฉะนั้นเลยถูกพระเจ้านิแมงให้จับสำเร็จโทษเสีย โดยมิใคร่เห็นเป็นใจกับพวกกบฏด้วยเลย เมื่อผู้ที่ถูกอ้างว่าจะแย่งราชสมบัติถวายนั้นถูกสำเร็จโทษเสียแล้ว เลวันโคยเลยตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินเอง และตั้งพวกของตนขึ้นเป็นขุนนางผู้ใหญ่อย่างในกรุงเว้ ตามตำแหน่งขุนนางผู้ใหญ่ในกรุงเว้ มีที่สำคัญอยู่ 6 ตำแหน่ง เรียกตามราชทินนามว่า 1. ตากุน 2. เตียนกุน 3. ตงกุน 4. โทกุน 5. เทากุน 6. ลันมิน

ฝ่ายพระเจ้านิแมงเมื่อได้ทรงทราบทั่วเมืองญวนก็ตกการชบช่น โปรดให้เครื่องมี ญูเกียง (Truong Minh Giang)⁽²⁾ เป็นแม่ทัพใหญ่ คุมทัพยกทัพเรือยกลงมาปราบ เลวันโคยได้ทราบข่าวว่ากองทัพเมืองหลวงลงมาปราบ ก็แต่งให้พวกตนคนหนึ่งชื่อ พ้อเหวหรือ ไปตีหัวเมืองทั้งปวงในญวนไค่ คือ โคชินจีน มีเมืองเบียนฮัว อางยาง⁽³⁾

(1) ทานผู้นี้ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 3 เรียกว่า องภอเบโคย พงศาวดารญวน เรียกว่า พ้อเหวโคย

(2) พระราชพงศาวดารว่า องเตียนกุน กับ องท่าตานคายทาน เป็นแม่ทัพมาปราบข้อทั้ง 2 นี้ แตกต่างกันมาก จึงจับเค้าไม่ได้

(3) เห็นจะเป็นไทยนิญ Tay Ninh หรือ ทานอัน Tan An จะถูกกว่า

วิบูลย์ ดินเคื่อง⁽¹⁾ อาเคียน (หรือท่าเคียบ) จับเจ้าเมืองฆ่าเสีย เว้นเจ้าเมืองโชคก
ที่หนีไปเมืองเขมรได้ ฝ่ายพวกอั้งยี่ เมื่อทราบข่าวพวกกบฏมาตีหัวเมืองทางญวนใต้ ก็พากัน
ก่อกองกำลังขึ้นบ้าง

ส่วนเลวันโคยอยู่ที่ไซงอน ได้ทราบข่าวว่าพระเจ้ามินมางส่งกองทัพใหญ่ลงมาปราบ
เกรงจะสู้ไม่ได้ จึงแต่งให้ขุนนางถือหนังสือเข้ามากรุงเทพฯ ขออ้อนนอมยอมเป็นข้าขอบขัณฑ-
สีมา และขอกองทัพไทยออกไปช่วยรักษาเมืองไซงอน แต่กองทัพไทยยังมีพันจะไต่ยกไป
สภาพเหตุการณ์ทางญวนใต้ก็เกิดขึ้นแปรต่อไปอีก คือ พวกขุนนางที่เลวันโคยตั้งขึ้น คือ โภยา
องตงกุน องเคียนกุน องโหลกุน และให้ยกมาตีหัวเมืองญวนใต้โคชินจีนนั้น ต่างพากันคิดกลับ
ใจมาเข้าข้างพระเจ้ามินมางอีก เพราะเห็นว่าเลวันโคยเป็นคนชาติสกุลต่ำหาควรที่จะเป็น
เจ้านายไม่ ขุนนางเหล่านี้กลับอาสาต่อสู้กับเลวันโคย ๆ ได้ทราบดังนั้นก็จับบรรดาญาติพี่น้อง
ของพวกขุนนางที่กลับใจฆ่าเสียเป็นอันมาก พงศาวดารญวนกล่าวไว้ เอาศิระฆระมารดาของ
องลันบินผาออกเป็นผู้ชี้ก แล้วให้คนเอาไปให้องลันบิน และมีหนังสือไปว่า "เมื่อเล็กองตงกุน
กินนมแม่ เคียนใหญ่ขึ้นกินนมแม่"¹ พองลันบินเห็นดังนั้นก็โกรธจับผู้ส่งศิระฆระแม่ไปให้ตนนั้น
ฆ่าเสีย

ในระหว่างที่กองทัพลงไปถึงแดนเขมร นักองค์จันทร์ไม่ไว้ใจไทย เลยรีบหนีไป
เมืองญวน อันที่จริงเมื่อ พ.ศ. 2372 องค์จันทร์ถูกญวนรุกรานกษัตริย์ต่าง ๆ นานา ๆ จนทน
ไม่ไหว คิดกลับใจจะมาพึ่งอำนาจไทยอีก ได้ให้องคแก้วซึ่งเป็นนักแพทย์ครุฑ มีหนังสือลับ
ติดต่อกับนักองค้วง นักองค้อม ซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ให้หลุขอพระราชทานโทษ ขอให้ส่งกองทัพไป
ตั้งที่พระตะบองพอเป็นกำลังสนับสนุนแล้ว นักองค์จันทร์จะก่อกองกบฏขึ้น ฝ่ายไทยก็ให้ตอบ
ออกไปว่าไทยไม่อาฆาต ทรงพระเมตตาแก่นักองค์จันทร์อยู่เสมอ อย่าได้ระแวงเลย หนังสือ
นี้ได้ออบให้หมื่นตน มหาเด็กลูกออกไปให้องค์จันทร์เมื่อปลายเดือนกรกฎาคม แต่องค์จันทร์
ยังคิดการไปไม่ตลอด ยังระแวงเกรงไทยอยู่ จึงเลยหนีไปพึ่งญวนอีก

(1) เห็นจะเป็นเบนเตร (Ben tre) จะถูกกว่า

¹ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 133.

เมื่อชาวเวียงจันทน์ขอความช่วยเหลือ และขอให้ไทยช่วยต่อสู้กับกองทัพของพระเจ้าเวียงจันทน์มาถึงกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรึกษาข้าราชการกับเสนาบดีผู้ใหญ่ทันที ความจริงมีข้อที่จะแค้นเคืองญวนมาก่อนหลายประการ เช่น ญวนให้กองกำลังที่เข้มแข็งต่ออำนาจไทย ตลอดจนไปยอมขึ้นกับญวนเสียในสมัยรัชกาลที่ 2 แต่ขณะนั้นไทยยังต้องระแวงว่า พวกญวนจะมารุกรานทางชายแดนอยู่เสมอ จึงไม่ยากที่ให้มีศึกทางด่านตะวันออก จึงเลยผ่อนผันให้ญวนเข้าครอบงำเอาเขมรไปเสียเฉย ๆ ครั้งต่อมาในรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏไทยไปปราบ เจ้าอนุวงศ์หนีไปพึ่งญวน ญวนก็อ้างว่าเป็นผู้คุ้มครองศรีสัตนาคนหุต แล้วก็เข้ามาสนับสนุนเจ้าอนุวงศ์ จนเจ้าอนุวงศ์กำเริบฆ่าพวกข้าราชการไทยและรื้อเสียเป็นกายเป็นกอง ครั้นแล้วก็หนีไปพึ่งญวน ฆ่าไปยกหัวเมืองไทยซึ่งอยู่ในความดูแลของกรุงศรีสัตนาคนหุตไปให้ญวนเสียอีกด้วย หากไทยตามจับตัวได้แล้ว การที่ญวนจะเข้ามาครอบครองดินแดนศรีสัตนาคนหุต จึงเป็นอันทำไปไม่ถนัด แต่ได้เข้ามายึดเมืองพวนและบริเวณสิบสองจุไทย หัวพันทั้งห้าทั้งหกไว้ได้ ความจริงในรัชกาลที่ 1 นั้น พระเจ้าเวียงจันทน์ยาลองได้เคยขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา ครั้นตอนท้ายตั้งตัวได้แล้ว ก็เลยตีตัวเสมอกับพระมหากษัตริย์ไทยตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ 3 กษัตริย์ญวน (มินมาง) ก็ยกตัวสูงขึ้นอีกเสมอพระเจ้ากรุงจีน ฉะนั้น เมื่อญวนเรียกพระเจ้าแผ่นดินของตนว่า วังเก้ ซึ่งตรงกับวังตี้ หรือฮองเต (Huang Ti) ของจีน และมีหน้าซำมีหนังสือองเลโย รัฐมนตรีญวนเข้ามาเรียกร่องให้ไทยมีพระราชสาส์นไปถึงญวน ก็ให้เรียกว่า ตีกวางเต อย่างพระราชสาส์นจำหูลพระเจ้ากรุงจีนด้วย การยกตัวข่มทานเช่นนี้ทำให้ทรงเห็นว่า จะเป็นไมตรีกันไปอย่างไรได้ ขอพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นข้อสรุปของมูลเหตุแห่งอันนัมสยามยุทธ ซึ่งเริ่มขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2376